

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu:

Internacionalizace, spolupráce, inovace, reflexe a evaluace v přípravě budoucích učitelů

Registrační číslo:

CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0015764

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0 ve variantě BY-SA

Kompetenční potenciál realizovaných výtvarných úloh

Identifikace kompetencí na základě pozorovaných činností ve výuce.

Dílčí žákovské oborové kompetence strukturálního modelu Evropského referenčního rámce vizuální gramotnosti CEFR-VL (2015) je nutné operacionalizovat ve vztahu k výukové situaci a zároveň je třeba tematizovat jejich významové překrývání.

Výzkumné nálezy

Reflektivní část výuky – deskripce, komunikace a prezentace (popsat výtvarné dílo, prezentovat ostatním žákům, komunikovat ve skupině...)

Většina učitelů realizovala závěrečnou reflexi. Však pouze v polovině pozorovaných výtvarných úloh byla podporována schopnost žáků provést deskripci díla strukturovaně a systematicky ve spojení se schopností analyzovat vlastní tvorbu. Tak aby vědomá deskripce tvůrčího procesu i samotného díla vedla k získání metodické kompetence, tzn. schopnosti deskripce vlastní tvorby, porovnávání tvůrčích výsledků, jejich začlenění do širších kontextů umění a kultury, nebo dokonce k získání metakognitivní kompetence (CEFR-VL 2015).

(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)
Gymnázium Nad Štolou, Mimozeššani

Výzkumné nálezy

Kompetence **interpretovat** dílo byla v rámci realizovaných úloh zřídka podporována. Problematicky se jeví především užití systematického postupu výkladu díla. Jen zřídka je výtvarná tvorba a výsledné dílo interpretováno v kontextu získaných poznatků z dějin umění a kultury.

Komunikace byla podporována především v souvislosti s kompetencí **prezentovat** verbálně vlastní tvorbu, více než samotné dílo využít ke komunikaci formou výstavy.

Ze srovnávacího česko-bavorského výzkumu (Uhl Skřivanová 2011) přitom vyplývá, že na hospitovaných bavorských gymnáziích je prezentace především chápána jako výstavní činnost. Na českých gymnáziích naproti tomu je prezentace nejčastěji realizována ve smyslu představením vlastní výtvarné práce skupině žáků, slouží s sebereflexí a komunikací ve smyslu sociální interakce se spolužáky.

(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)
Gymnázium Na Zatlance, Buttóny

Výzkumné nálezy

Žáci tak získávají **na základě reflexe** vlastní výtvarné práce především personální kompetence (srov. Uhl Skřivanová, 2011).

Německá oborová didaktika oproti tomu označuje za poslední fázi výuky **tzv. transfer**.

„Fáze transferu znamená naučené vědomosti a získané metodické kompetence usouvztažnit a aplikovat v nových kontextech a v souvislosti s novými otázkami“ (Kirchner & Kirschenmann, 2015, s. 180).

Transfer získaných kompetencí do nových kontextů se jeví v rámci výzkumného šetření problematicky. Zřídka jsou nabyté žákovské poznatky či dovednosti vztahovány k širšímu uměleckému, kulturnímu či společenskému kontextu.

(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)
Gymnázium Na Pražačce, Kresba žvýkačkové plastiky

Výzkumné nálezy

Problematicky se jevil požadavek strukturovaného a systematického postupu analýzy díla.

Přesto se žáci především na gymnáziích Jana Nerudy nebo Na Pražačce věnovali strukturované analýze vzdělávacího obsahu a formy nejen v průběhu recepce nebo v rámci dějin umění, ale také v průběhu výtvarného procesu samotného.

Čeští učitelé (dvouoboráři) integrují interdisciplinární témata do výuky. Žáci tak získávají možnost **analyzovat a porovnat** vyjadřovací prostředky různých druhů umění (např. literatury a výtvarného umění).

Gymnázium Na Pražačce, Linie v prostoru
(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)

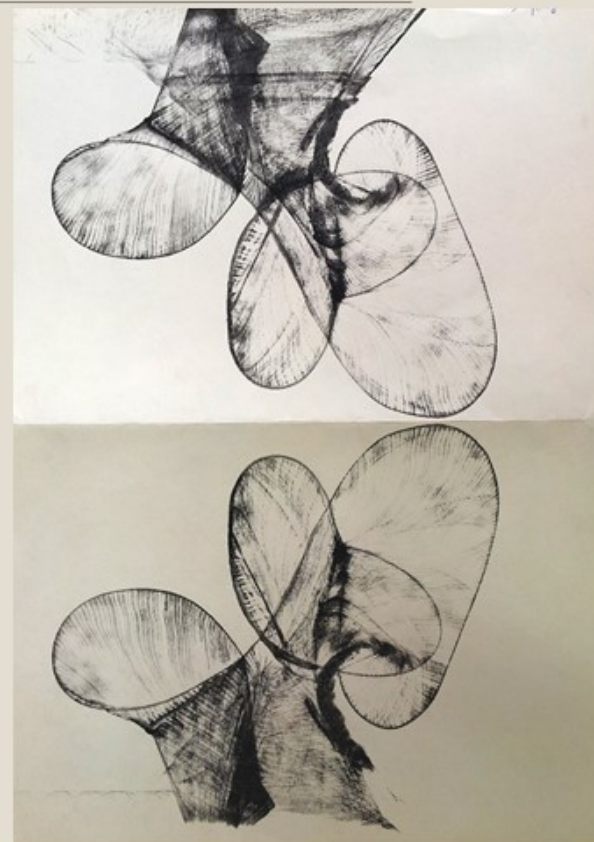
Výzkumné nálezy

Učinit estetickou (výtvarnou) zkušenost je formulace, která je v české didaktice výtvarné výchovy jen zřídka využívána. Za účelem pochopení tohoto pojmu je možné se obrátit na filozofickou tradici nebo již estetiku J. Mukařovského (1935).

Pojetí výtvarné tvorby v hospitovaných hodinách na zvoleném vzorku českých gymnázií ve srovnání se zahraničím podporuje pouze prožitkovou složku výtvarného zážitku (dle J. Slavíka 2015). Chybí analytický rozměr.

Vlastní tvorba byla ve sledované výuce založena na hravé, kreativní a experimentální výtvarné práci, která podporuje sebevědomí žáků, jejich odvahu k vlastnímu výtvarnému výrazu. Zároveň je však v několika případech bylo patrné i vyprazdňování vzdělávacích obsahů.

(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)
Gymnázium Karviná, Abstrakce nití

Výzkumné nálezy

Sloveso „imaginovat“ je v českém jazyce neologismem, pro tuto dílčí kompetenci je možné užívat pojmů „obrazotvornost“ nebo „imaginace“.

Imaginace je předpokladem kreativní a tvůrčí produkce. Imaginace není pozorovatelná, lze rozpoznat pouze v rámci konkrétních činností jako je např. popisování představ nebo vlastní tvorba (CEFR-VL 2015).

Pozorovatelné procesy tvorby a recepce žáků prokazují důležitou roli imaginace v hospitované výuce. Žákovské výstupy – výtvarné výsledky jsou individualizované a odkazují na osobité pojetí úkolu jednotlivými žáky, tedy realizaci vlastních myšlenek, nápadů a imaginace.

(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)
Gymnázium Budějovická, Keramická tvorba

Výzkumné nálezy

Možnost získání dílčí kompetence **hodnotit** dílo, tvorbu se jeví ve dvou třetinách hospitované výuky jako minimální.

Ačkoliv žáci v rámci reflektivní fáze výuky interpretovali své vlastní práce, pouze zřídka byli vedeni **formulovat odůvodněný postoj**, který by umožňoval získat **intersubjektivní náhled na vlastní tvorbu**.

Gymnázium Jana Nerudy, Snové krajiny
(Zdroj: fotografie školních prací z archivu autorky)

Přehled zdrojů a použité literatury

KIRSCHENMANN, Johannes; KIRSCHNER, Constanze. Kunst unterrichten. Seelze: Kallmeyer in Verbindung mit Klett Friedrich Verlag GmbH, 2015.

SLAVÍK, Jan, Michal NEDĚLKA, Josef VALENTA, Ondřej HNÍK, Karla BRÜCKNEROVÁ a Kateřina DYTRTOVÁ. Didaktiky expresivních oborů : tvorba a její reflexe ve výchově a vzdělávání. In Stuchlíková, Iva; Janík, Tomáš, et al. Oborové didaktiky: Vývoj - stav - perspektivy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 361-422. Syntézy výzkumu vzdělávání ; svazek 2. ISBN 978-80-210-7769-0.